КРЪГЛА МАСА С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

ТЪРГОВИЯТА – НАУЧНО ЗНАНИЕ И БИЗНЕС РЕАЛНОСТ

Сборник с доклади

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ" СВИЩОВ

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков
гл. ас. д-р Зоя Иванова
гл. ас. д-р Иван Маринов
докт. Никола Илчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Доц. д-р Светослав Илийчовски

Членове:
проф. д-р Анета Денева
проф. д-р Теодора Димитрова
проф. д-р Атанас Атанасов
доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков

ISBN 978-954-23-2005-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Катедра „Търговски бизнес“: 30 години обучение, академична мисия и проекции на бъдещето
Доц. д-р Теодора Филипова 5

Пленарни доклади

Новата „реалност“ в търговския бизнес
Проф. д-р Данчо Данчев 32

Омниканалното асортиментно планиране и потребителското поведение
Доц. д-р Симеонка Петрова 42

Някои моменти от развитието на корпоративната социална отговорност
Доц. д-р Иванка Николова 52

Тематично направление: Предприемачество и мениджмънт на ресурсите в търговията

Перспективы производства безопасных продуктов питания в условиях организационно-экономической модернизации предприятий пищевой промышленности Украины
Проф. Наталья Валинкевич, д.э.н. 60

Бранд мениджмънт на търговците на дребно
Доц. д-р Виолета Гълъбова 66

Търговски мениджмънт и аспекти на личността
Доц. д-р Явор Янкулов..... 73

Проблемы и перспективы развития коммерческой деятельности торговых предприятий в Украине
Доц. Ангелина Сотник, к.э.н. 81

Офшорните зони като алтернатива за алокация на капитала
Доц. д-р Донка Желязкова 87
Доц. д-р Михал Стоянов

Текстилната индустрия в България – състояние и перспективи
Доц. д-р Сергей Найденов 93
Докторант Калин Киряков

Дефиниране целите на сектор пчеларство от област Русе
Доц. д-р Любомир Любенов..... 99

Антикризисното управление в процеса на глобалната промяна
Доц. д-р Ирена Емилова 107

Иновации и иновационен процес в търговския бизнес
Доц. д-р Анатолий Асенов 112

Елементи и същност на организацията и организации от публичния сектор
Доц. д-р Христо Сирашки 120

HRM системите в търговските предприятия – ключът за успешно управление
Гл. ас. д-р Зоя Иванова..... 128

Глобален недостиг в търговията с графични карти – фактори и тенденции
Гл. ас. д-р Иван Маринов..... 136

Управленски аспекти на търговията в новата дигитална реалност
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова..... 144

Въздействие от употребата на пестициди в селското стопанство
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева 152

Култура и мениджмънт на ресурсите при търговията с луксозни стоки
Гл. ас. д-р Иво Велинов 159

Предизвикателства пред виртуалното управление на търговския екип
Ас. д-р Надежда Стефанова..... 168

Основные направления развития перспективы „клиенты“ для потребностей стоимостно-ориентированного управления клиентским капиталом
Татьяна Завалий..... 176

Модели на ситуационно лидерство
Синан Пехливанов..... 181

Тематично направление: Иновации и дигитализация в търговията

Cooperation of Business and Science in the Frames of Technology Parks: Cases of Cee Countries
Prof., DSc. Ihor Lishchynskyy 186
Prof., DSc. Mariia Lyzun

Substantiation of Prospects for Trade Development in the Post-Pandemic Period
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 195
PhD in Economics, Victoria Odnolko

Start-up проекты в ритейле
Доц. Светлана Бирюченко, к.э.н. 202

Иновации и дигитализация в сектора на търговията
Доц. д-р Искра Пантелеева..... 206

Роля и влияние на изкуствения интелект върху търговията на дребно
Доц. д-р Надежда Димова 214

Завладени от интернет-на-нещата
Доц. д-р Михал Стоянов 220
Гл. ас. д-р Десислава Гроздева

Форми на проявление на дигитализацията на електроенергетиката – икономически аспекти
Доц. д-р Цветелина Ганкова - Иванова 229

Дигитални решения за реализация на земеделска продукция
Доц. д-р Марина Николова 237

„Системните молове“ и дигиталната революция
Доц. д-р Цветнен Цветков 247

Сравнителен анализ на електронната търговия в Европейския съюз
Доц. д-р Маргарита Шопова 251
Гл. ас. д-р Евгени Овчинников

За продоволствието и продоволствената сигурност – от научното знание до бизнес реалността
Доц. д-р Виолета Блажева 259

Изследване на потенциала за развитие на иновативни форми туризъм в България
Доц. д-р Любка Илиева 265
Сиана Спасова

Управление на складовете – процеси, предизвикателства, практики
Гл. ас. д-р Марияна Кътева 272

Марковата активност – индикатор за иновации
Гл. ас. д-р Венцислава Николова-Минкова 279

Пост-кризисното състояние и проблеми на хотелиерския бизнес в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 287

Блокчейн в агробизнеса
Гл. ас. д-р Радка Ненова 293

Дигитални решения в туристическия бизнес
Гл. ас д-р Павлин Павлов 301

Тематично направление:
Моделиране и инвестиционни проекти в търговията

Проектный подход как инструмент реализации политики управлении торгово-обменными операциями
Доц. Мария Плотникова, к.э.н. 306
Доц. Оксана Присяжнюк, к.э.н.

Различни възможности за прогнозиране и планиране на застрахователната дейност
Проф. д-р Росен Тодоров 310

Възможности за определяне на ликвидационната стойност
Доц. д-р Светослав Илийчовски 319

Въздействие на преките чуждестранни инвестиции върху вземанията по лизингови договори – нов бизнес в търговията
Доц. д-р Венцислав Перков 327

Преките чуждестранни инвестиции в икономическите сектори на страната
Доц. д-р Добрин Ганчев 335
Доц. дмн Милена Рачева

Организиране на мърчандайзинговите стокови запаси посредством Economic Order Quantity Model – EOQ
Хон. ас. д-р Светла Атанасова 342

A Model for Internet Payment Systems: Qualitative Risk Assessment
PhD Student Valeriu Cernei 351

Производство и търговия с етерични масла – традиция, бъдеще и здраве
Мая Алексиева 358

Тематично направление: Пазарни проучвания и конкурентоспособност в търговията

Increasing the Competitiveness of Ukrainian and Bulgarian Food Industry Enterprises
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 367
Graduate student, Aleksandra Nosachenko

The Trade Sector's Response to the Crisis Caused by the Covid 19 Pandemic
Professor Sreten Ćuzović, PhD 375
Associate Professor Svetlana Sokolov Mladenović, PhD
Đorđe Ćuzović, PhD

Конвергенция между омниканалния ритейлинг, маркетинг и логистика
Доц. д-р Виолета Димитрова 385

Състояние и тенденции на пазара на месо в България
Доц. д-р Петранка Мидова 393

Тенденции в заявителската активност и регистрирането на марки със закрила в България за периода от март 2019 г. до март 2021 г.
Гл. ас. д-р Мариела Димитрова 400

Фрагменти от търговията с хранителни добавки и Covid-19
Гл. ас. д-р Борислав Атанасов 407

Приложение на комуникационни инструменти в хипермаркети „Зора“
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 413

Регионални аспекти и проблеми на търговията със селскостопанска продукция
д-р Валери Велковски 422

Инвестиционна активност и търговски възможности пред общините от поречието на река Дунав
Гл. ас. д-р Милен Динков 432

Анализ на улова на калкан (Psetta Maxima) в Черно море
Гл. ас. д-р Георги Русенов 439
Доц. д-р Ангелина Иванова
Гл. ас. д-р Мария Янкова
Ас. д-р Василка Кръстева

Здравният туризъм – елемент на продуктовия портфейл на дестинация България
Д-р Кристина Георгиева 443

Проблеми и възможности пред развитието на интермодалния транспорт в България
Докторант Елена Вълчева..... 451

Ценообразуването като конкурентно предимство
Докторант Илияна Дикова..... 459

Дали бъдещето е тук с иновативните 5G технологии в търговията с услуги?
Милан Чернев 466

Футуристичните доставки като конкурентно предимство на WALMART
Милчо Милчев..... 474

Социално-икономическото присъствие на „Загорка“ ад на пазара
Деница Стоянова 480

Тематично направление: Ефективност и социална отговорност в търговията

Съвременни тенденции и предизвикателства в развитието на кооперативната търговия в България
Доц. д-р Бисер Петков..... 489

Кратки бележки по историята за началото на застраховането в България
Проф. д-р Росен Тодоров..... 496

Sustainability Logistics Infrastructure: Conceptual Considerations and Possible Application
Docent, Candidate of Economic Sciences, Alexander Tanichev..... 501

Съвременни аспекти на търговията с пощенски услуги в България
Доц. д-р Теодора Филипова 512

Съвременните потребители, потребителският активизъм и гражданското общество
Гл. ас. д-р Виолета Петева 520

Сдруженията за защита на потребителите – взаимодействия и ползи
Гл. ас. д-р Миглена Душкова 528

Оценка на рентабилността в търговията
Гл. ас. д-р Николинка Игнатова 536

Организационно развитие чрез социално-отговорно поведение
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева 544

Липсата на контрол – предпоставка за фалит на търговска верига (по примера на „Пикадили“ ЕАД)
Д-р Цветан Димов 549

Възможности за оценяване ефективността на дистрибуционните канали
Докторант Велизар Йорданов 557

Тематично направление: Стопанска отчетност и финансиране в търговията

Направления формирования учетного обеспечения системы управления земельными ресурсами
Проф. Татьяна Остапчук, д.э.н. 565

Проблеми при счетоводното отчитане на ДДС при продажбата на стоки в условията на Covid 19
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова 570

Изследване влиянието от прилагането на МСФО 15 приходи от договори с клиенти върху дейността на търговските предприятия
Доц. д-р Иван Андреев 576

Структура на продажбите на дребно – състояние и тенденции
Доц. д-р Красимира Славева 582

Изисквания към документирането на търговските сделки
Доц. д-р Славена Стоянова 589

Приложни аспекти на финансовия контрол при стопанската отчетност
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова 597

ПОСТ-КРИЗИСНОТО СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ НА ХОТЕЛИЕРСКИЯ БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ

Гл. ас. д-р Любомира Тодорова
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: *Световната здравна пандемия от коронавирус създаде редица проблеми за туристическия бизнес и в частност за хотелиерството. Състоянието му в България е резултат от глобалните проблеми и ограничения, които създадоха затруднения в сектора дължащи се главно на въведените противоепидемиологични мерки, ограничаване свободния достъп на туристи до международни дестинации и др.*

Ключови думи: *туризъм, хотелиерство, COVID-19, корона криза*
JEL: *M21*

THE POST-CRISIS SITUATION AND PROBLEMS OF THE HOSPITALITY BUSINESS IN BULGARIA

Head As. Prof. Lyubomira Todorova, PhD
SA „D. A. Tsenov“ – Svishtov

Abstract: *The global coronavirus health pandemic has created a number of problems for the tourism business and in particular for the hospitality industry. Its situation in Bulgaria is a result of global problems and restrictions, which have created difficulties in the sector due mainly to the introduced anti-epidemiological measures, restricting the free access of tourists to international destinations and others.*

Key words: *tourism, hospitality, COVID-19, crisis*
JEL: *M21*

Пандемията от COVID – 19 създаде световен здравен и икономически хаос, който доведе до невиждани финансови последици за почти всички икономически сектори. Коронавирусът бе причина туристическата индустрия да изпадне в колапс, провокирал невиждани загуби за туристическите предприятия от всякакъв вид.

Проблемите в бранша не са регионални, нито само национални, те са световни и изискват ясни и бързи действия за справяне със ситуацията. В България сектор Туризъм е един от най-тежко засегнатите. Проблеми се наблюдават в хотелиерството, ресторантьорството, туристическата агентска дейност, както и в пряко обвързаните с туризма сектори като: транспорт, търговия и услуги. Част от косвените причини за тези трудности могат да се търсят в наложените глобални ограничения свързани със свободното пътуване на хората. Затварянето на държавните граници, ограничаването на

достъпа и невъзможността да се пътува с цел почивка, намалиха значително приходите в сектора.

Сериозни са последствията за хотелиерството, като основна туристическа услуга. Съвсем логични са и отчетените стойности за страната ни в условията на пандемия. Спадът на приходите от регистрирани нощувки на чуждестранни посетители е напълно оправдан предвид всички наложени възбрани. За 2020 г. данните сочат намаление с – 76,7 % в посещенията на чуждестранни посетители в България с цел почивка и екскурзия спрямо 2019г. (НСИ, 2021). Това може да се проследи от следната графика (вж. Фиг. 1.1.):

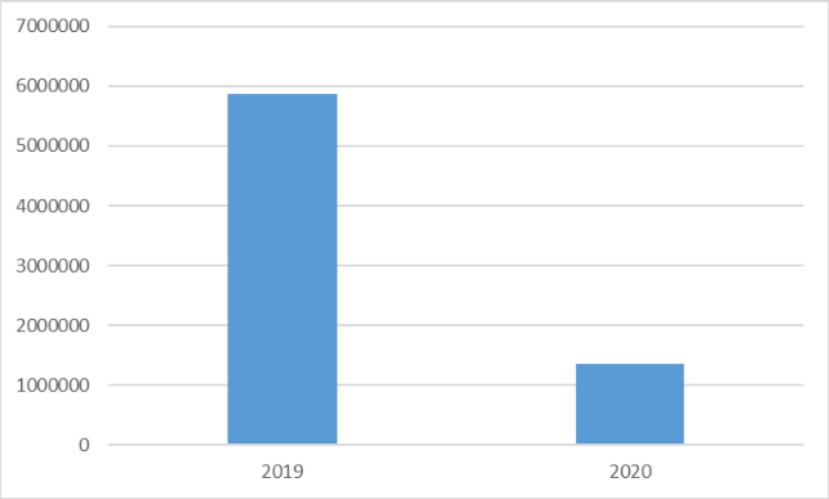

Фиг. 1.1. Посещения на чужденци в България с цел почивка и екскурзия за 2019-2020 г. (брой)
Източник на данни: НСИ

Като един от важните фактори за поддържане и развитие на туристическия сектор, липсата на посещения от страна на чуждестранни туристи в следствие на пандемията от COVID – 19 оказват сериозни загуби за предприятията от бранша. Години наред приходите от посещения на чужденци са били стимул за развитие на туризма, но с настъпилите събития през последната година и половина те липсват и това води до проблеми в индустрията на свободното време. От графиката на фигура 1.2. могат да се проследят броя на посещенията направени от чужденци на територията на Р. България с цел почивка и екскурзия в периода 2016-2020 г.

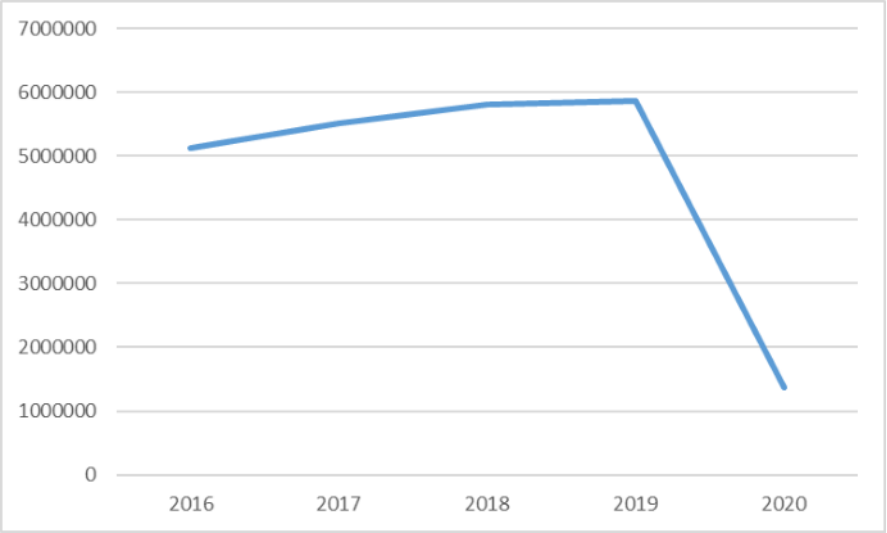

Фиг. 1.2. Посещения на чужденци в България с цел почивка и екскурзия за периода 2016-2020 г.
Източник на данни: НСИ

Данните показват ръст на посещенията до 2019г., след което наблюдаваме стремителен спад през 2020 г. поради здравната пандемия. Отливът на туристи е както от страни от Европейския съюз, така и от други страни, като стойностите могат да се видят във фиг. 1.3.:

Фиг. 1.3. Посещения на чужденци в България с цел почивка и екскурзия по страни за периода 2016-2020 г.
Източник на данни: НСИ

Реализираните нощувки от чуждестранни граждани следват закономерността на осъществените посещения – наблюдава се намаляване в броя на нощувките с настъпване на коронакризата и въведените ограничения при пътуванията. Спадът само за 2020 г. спрямо 2019 г. е с – 73 % (Вж. фиг. 1.4.).

Това сериозно намаление, което българските хотелиери претърпяха се отрази и на приходите им. В периода на криза и в пост-ковид ситуацията туристите намериха изход в малките семейни хотели и къщите за гости, които останаха в страни от лошо развилата се обстановка за сектора. Регистрираните посещения са предимно от български граждани, което говори за засилен вътрешен туризъм. За това свидетелстват и данните поместени във фигура 1.5. показващи повишаване на разходите, които местното население прави през 2020 г. за пътувания в страната спрямо предходни години. Отчетеният ръст за иначе трудната 2020 г. е 8,45% спрямо 2019 г., което потвърждава тезата за засилен интерес на българските граждани към вътрешен туризъм предвид наложените ограничения за прекосяване на държавни граници.

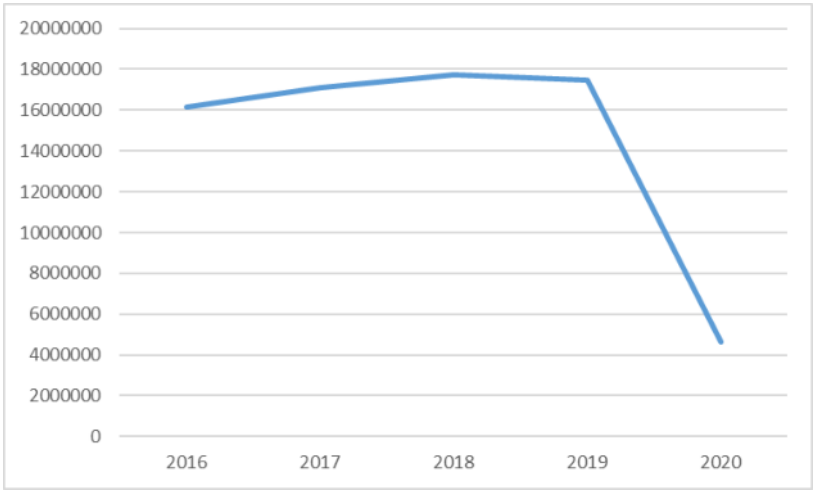

Фиг. 1.4. Реализирани нощувки в места за настаняване от чужди граждани в периода 2016-2020 г. (брой)
Източник на данни: НСИ

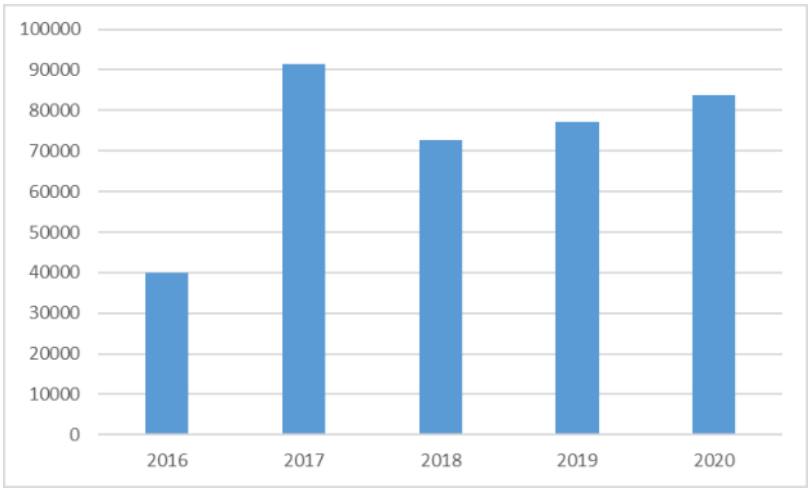

Фиг. 1.5. Разходи (вкл. туристически пакет) за туристически пътувания в страната на български граждани за периода 2016-2020 г.
Източник на данни: НСИ

Въпреки положителната тенденция в посещенията на местни граждани и разходите направени от тях за туризъм в страната в условията на коронакризата и в пост-ковид средата най-засегнати остават големите хотелиери и предприемачи, които в голямата си част през 2020г. не отвориха своите обекти, поради което претърпяха загуби не само от финансов характер, но и чисто стратегически. Загубата на персонал и генериращи пазари са сериозен мотив за бъдеща нестабилност. Проблемите които се наблюдават в летния сезон на 2021 г. са свързани именно с невъзможността за наемане на качествена работна сила и трудното връщане на чуждестранните туристи към дестинацията. Последното се дължи не само на рестрикциите свързани с пътуванията, но и на редица психологически моменти, които ограничават хората при предприемане на пътувания. Такива например са: високата заболеваемост на населението в посещаваната страна; липсата на контрол по отношение носенето на предпазни маски; масовото неспазване на противоепидемиологичните мерки и др. Дори при отпадането на редица ограничения, в условията на световна пандемия, туристите предпочитат сигурни и ниско рискови дестинации, където да се чувстват спокойни и защитени.

Основните проблеми за сектор Хотелиерство свързани с летния сезон на 2021 г. настъпиха в следствие на ненавременното взимане на решения за достъпа на чуждестранни туристи до нашата страна и курорти. Преките ни конкуренти – Турция и Гърция много по-рано успяха да регламентират достъпа на чужденци до страната им и съответно до туристическите места. Това им даде известна преднина в резервациите. Друг проблем за българските предприемачи е липсата на квалифицирани кадри. В условията на пандемия, в следствие на която голяма част от персонала загуби своята работа, наложи преориентирането му към други сектори на икономиката. Можем да твърдим, че в голяма степен това е един необратим процес на отлив на кадри.

Необходимо е да се предприемат редица мерки за справяне с кризата в сектора, като се започне с финансово насърчаване не само на бизнеса, но и на ангажираните в бранша. Подпомагането, което малките и средни предприятия получиха през 2020 г. по схема на Министерството на туризма по проект BG16RFOP002-2.080 „Подкрепа за МСП от туристическия сектор за преодоляване на икономическите последствия от COVID-19 чрез прилагане на схема за подпомагане от Министерството на туризма (МТ)“ на Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 г. е една добра инициатива, която трябва да бъде продължена и в пост-ковид ситуацията до пълното възстановяване на сектора. На бизнеса също така могат да се предложат данъчни облекчения и намаляване на банковите такси за определен период от време. За работещите в бранша могат да се разработят програми подобни на SURE, които да помогнат работниците да запазят своите доходи (SURE, 2021).

За да може сектора да се възстанови той трябва да поеме „глътка чист въздух“, което означава достигане на финансова стабилност, регулярна посещаемост на туристическите обекти, сигурни постъпления. Само по този начин бавно, но системно бихме постигнали неговото съживяване.

Литература

1. Европейска комисия, Европейски инструмент за временна подкрепа за смекчаване на рисковете от безработица при извънредна ситуация (SURE), https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/financial-assistance-eu/funding-mechanisms-and-facilities/sure_bg
2. Министерство на туризма https://www.tourism.government.bg/
3. НСИ https://www.nsi.bg/bg